

10360 Marmara'nın Aykırı Adası

Marmara Denizi'nin ortasındaki Ekinlik'te hemen yanı başındaki hareketlilikten eser yok. Günbatımında yurttan yapan bir ada sakini; adanın en büyük plajı Kumvelli'yi çevreleyen kur çiçekleri, bir geleneği sürdürerek balığa çıkan Mithat ve Bigün Altıyaya çifti; ve Ekinlik'e ilk gençliğinde gelip bir daha ayrılmayan, adanın tek bekarı İsmail Duvar.

YAZI: FİGEN KUMRU AKŞİT FOTOGRAFLAR: BURCU GÖKNAR

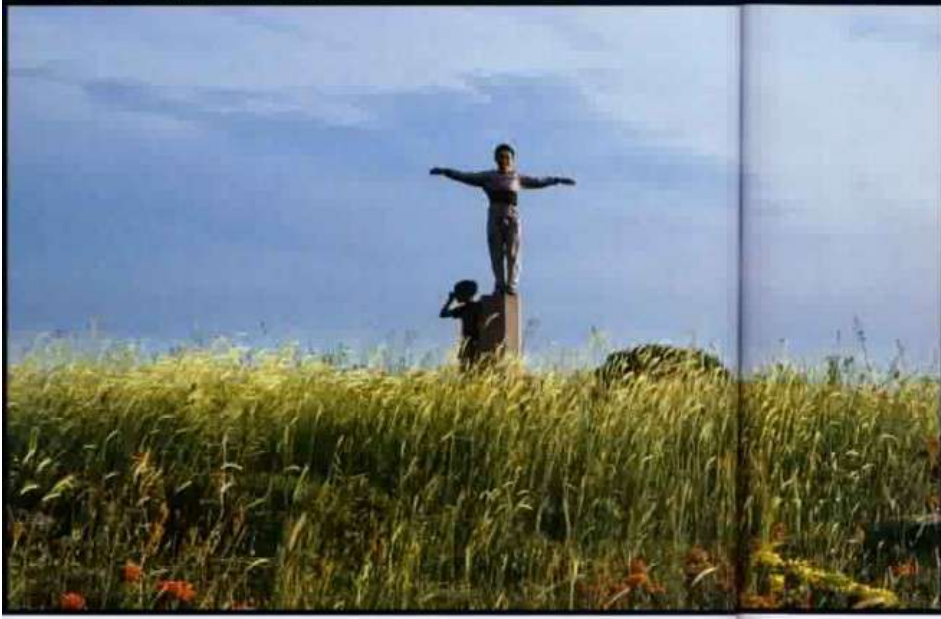

Marmara Denizi'nin batısında yer alan ve en bilinenleri Avşa ile Marmara olan adalar topluluğu, yazın enikonu şenlenir. Hemen tümünde irili ufaklı oteller, pansiyonlar bulunan bu adalar; her gün kimi Erdek'ten kimi de adalardan kalkan tur motorlarıyla gününbirlik gezilir. Ancak bir tanesi var ki, ona hemen hiçbir tur motoru uğramaz. Arada, yolunu şaşıran bir motor tüm darbukaları, canhıraş müzik yayını ve eğlenmeye koşullu turistleriyle kıyıya yanaştığında, adada yaşayan herkesin yüzü asılır. Bağıra çağıra kıyıya dökülen topluluğa kimse bir şey satmak için yanaşmaz. Zaten onlar da kısa süre sonra bu asık yüzlere bakarak sessizleşir, Yaşar Efendi'nin kahvesinde bizzat Yaşar Efendi'nin asık yüzü eşliğinde verilen birer bardak çayı içer ve gerisingeri teknelerine dönerler. Motor ipini çözüp iskeleden açılmaya başladıktan az sonra ada sakinlerinin yüzü yeniden gülmeye başlar; herkes kendi işine, sohbetine ve eğlencesine döner.

İstanbul'a 63 deniz mili uzaklıktaki bu adanın adı Ekinlik'tir. Marmara ve Avşa adalarının arasında yer almasına; birinden 3, ötekinden 1,5 mil uzaklıkta olmasına rağmen onlarla hiç benzeşmez. Adalar topluluğunun en küçüğüdür, ne oteli ne de lokantası vardır. Diğer adalar sahip oldukları konaklama kapasiteleri ve İstanbul'a yakınlıklarıyla önemli turizm merkezleridir. Özellikle yazın İstanbul'dan düzenli vapur ve deniz otobüsü seferleri yapılır. İki traktör ve bir de adanın tek müteahhidinin otomobili dışında motorlu aracı bulunmayan Ekinlik'e ise haftada bir gün iki kez uğrayan arabalı vapur, köylüleri Erdek pazarına götürüp getirmeye yarar. Ekinlikliler civar adalardan kendi yolcularını kendi tekneleri ile taşırlar. Zaten adada yalnızca Ekinlikliler, bir de nereden duyup gelmişlerse, yazlık ev yapıp yerleşen birkaç aile vardır ki; bu sonradan gelenlere 20 yıldır orada otursalar bile hâlâ "turist" gözüyle bakılır.

Avni Reis'in teknesi Avşa'nın çalgın kalabalığını arkada bıraktıktan 20 dakika sonra Ekinlik iskelesine yanaştığında, önceden anlatılanların etkisiyle beni yadırgayacak asık yüzler bekliyordum; ama şanslıydım. Fotoğrafçı Burcu Göknaç'la birlikte adaya ait bir motorla gelmiştik ve yanıımızdakilerin tümü adalıydı. Bu nedenle adanın tek bakkalı Karabacak'ın, adanın tek evcil hayvanı unvanına sahip terrier cinsi köpeği Bobi bile karşılayıcılar arasında yerini almıştı.

Rumlar zamanından kalma kilise ve okulun yıkıntılarının da bulunduğu Ekinlik köyü adada yerleşimin olduğu tek yer. Hafta sonu tatilini adada geçiren çocuklar köydeki iskeleden denize atlıyor.

Ekinlik, asırlık kireç badanalı taş evleri, zamanın yıpratmış ahşap evleri, küçük camisi; bir bakkal, bir kahvesi, bir fırını ve bir dondurmacıyla, 168 haneli mütevazı bir köy. Yol kenarlarındaki toprak şeritlerden fıskıran gelincik öbekleri ve tenekeler dolusu sardunyalardan 50-60 metre yürüyerek Yaşar Efendi'nin kahvesine ulaştığımızda kim olduğumuzu soran olmadı, çünkü çoktan öğrenmişlerdi. Ekinlik o kadar küçüktü ki, "göz" taşması imkânsızdı.

Birkaç gün sonra, epeyce bir sundurma girişiminin ve adadaki hemen herkesle sohbet faaliyetinin ardından; güler yüzle ikram ettiği çayı içerken, Yaşar Efendi sessiz sessiz anlattı: "Birisi gelip şu kahveye oturdu mu? hemen kimdir, neden gelmiştir öğreniriz. Eğer yaramaz biriyse, çağırırız teknelerden birini, hadi bunu Avşa'ya çıkar deriz. Biz burada aile gibiyiz ve bunun bozulmasını istemiyoruz..." Ekinlik'in 1928'de birkaç aileyle başlayan öyküsü, gerçek bir var olma savaşı çünkü. O yüzden bugünkü üçüncü ve dördüncü kuşak Ekinlikliler, atalarının dışları tırnaklarıyla var ettiği adaya, içgüdüsel bir biçimde koruyor. Bugün genç kuşak yeni iş alanlarına açılrsa da, kökleri Kastamonu'nun İnebolu ilçesinin köylerine dayanan Ekinliklilerin ata mesleği denizcilik. Zaten bu, adanın yaşlı erkeklerinin çoğunun adanın devamındaki "kaptan" sıfatından kolayca anlaşılıyor.

1923'te başlayan Nüfus Mübadelesi sürecinde Rumların boşalttığı adaya,

TR-10360

NÜFUS:

Geçen kişi:
12 kişi kaldı. Yazın tatilleri ve günübirliklerin gelişle artıyor.

BİTKİ ÖRTÜSÜ: Kır çiçekleri, yabani otlar, ıncir ve dolice zeytin.

ADA: "Ada size uymaz, siz adaya uyacaksınız."

DÜĞÜN GELENEKLERİ: Uzun yıllardır yapılmadığı için unutulmuş.

İSTAKOZ BAYRAMI: 1960'ların geleneği, artık yok.

1928'de birkaç aile olarak yerleştirilen halk çok yoksuldu. Mübadele öncesinde Rumların yaşadığı Ekinlik Adası, verimli toprağı ve bugün de kalıntıları görülebilen üç yıl değirmeninden anlaşılabilecek gibi bir tarım cennetiydi. Buğday tarımı ve bağcılık dışında, o dönemin yelkenli gemi trafiğinin tam ortasında yer aldığı ve içme suyunu sahip olduğu için, ticari gemilerin bir durak noktasıydı. Ancak Rumların yerine iskân edilen İnebolulular yalnızca denizciydi. Ticari amaçlı tarımdan hiç anlamıyorlardı. Buharlı gemilerin yaygınlık kazanmasıyla birlikte Ekinlik, yanından transit geçen bir kara parçası haline geldiği için ticaret zaten ölmüştü. Bu yükler ortamında onlara kişi başına dörder dönüm arazi verildi.

Erkekler; kadınları ve çocukları adaya yerleştirip denizlere döndüler. Geride kalan kadınlar karasabana öktüz yerine kendilerini bağlayarak tarlaları sürüp, Rumlardan kalan bağları canlandırmaya çalıştı. Ailesi adaya ilk yerleştirilenlerden 75 yaşındaki Hayri Göcen, 40 kişilik nüfusa sahip Ekinlik'in o günlerini buruk bir heyecanla anlattı: "Hiçbirimizin ayağında ayakkabı yoktu. Aneler, babalar, çocuklar aynı model çubuklu entariler giydik. Babalar denize açılır, biz ayrık otlarını fırınlayıp, öğütüp; un, ekme yapardık. Kışın, boş kalan eski ahşap evlere takardık halatı; 5-6 kişi çeker, yıkar, o tahtalarla sıırdık."

Zaman içinde sardalye konservesi yapıp, çevrede yabalanılan istakozlarla birlikte İstanbul'a sattılar. Bazıları 200-300 tonluk küçük gemilerle Marmara Denizi'nin çeşitli yerlerinden kum ve çakıl çıkarak inşaatçılara pazarladı. Sonra gemiler büyüdü, hiç yoktan var edilen bu yaşam, adanın birkaç ailesini uluslararası sulara gemi işleten armatörler arasına soktu. Bugün yoksulluk yerini varlığına terk etmiş, ama yaşlı kuşak yoksulluk günlerinin etkisini hala taşıyor. Bu yüzden anılı şanlı emekli armatör, kızı ile attığı ağdan çıkan balıkların ihtiyaç farlasını satmaktan, bir diğeri boş zamanlarında sandalye Avşa-Ekinlik arasında dolmuş yapmaktan hiç gıcık olmuyor.

Adadaki üçüncü kuşağın önceliği ise karın doyurmaktan öteye geçti. Çocuklarının daha iyi eğitim alması için adadaki tek derslikli ilkokulla yetinmeyip, hemen hepsi İstanbul'a göç etti. Öğrencisiz kalan okul kapandı, son öğretmeni de adalı bir delikanlıyla evlenip Ekinlikli oldu. Genç kuşak önceleri adada kalmakta direnen yağlı kuşağı da bir süre sonra yarıma taşdı. Yaz aylarında adaya dönmek, bu kuşak için tansiyonlarının, şekerlerinin düşmesi ve mutluluk demek.

Genellikle ekulların tatil olduğu yazın adaya gelen çocuklar, hem Avşa hem de Marmara adalarının görülebildiği İşaret Tepesi'ne yaptıkları yürüyüşün sonunda yüksekteki rüzgârla serinliyor (solda). "Büyüktür" ise çocuk ve torun özelemini çoğu zaman onların fotoğraflarına bakarak geçiriyor. Tıpkı yılın büyük bölümünü adadaki evinde geçiren ve çiçekleriyle ilgilenen Mehmet Tevs ve kızı Vildan Apak gibi (sağda).

Okullar kapandıktan sonra kadınlar ve çocuklar da, birkaç aylığına da olsa Ekinlik'e dönüyor. Erkekler ise sadece hafta sonları, ama mutlaka adaya geliyor. Kendi deyişleriyle, adada duramamışlar ama kopamamışlar da. 44 yıl İstanbul'da çalıştıktan sonra adaya kesin dönüş yapan muhtar Celal Kabil'in dedesi ilk kuşak Ekinlikli, torunu ise beşinci kuşak... Adada otel, lokanta gibi işletmelerin olmasından, Ekinlik halkı gerçekten yabancılardan hoşlanmıyor sonucu çıkarılabilir mi, diyorum muhtara? "Yoo," diyor, "ama herkes evinde yiyor. Şimdi Avşa'ya Marmara'ya gelenler merak edip buraya geliyor, bikinilerle sokaklarda gezmeye kalkıyor. Kibarca uyarıyoruz hanımefendi böyle dolaşmayın diye. Bizim adalı kızlarımız da plajda bikini giyiyor ama sokaklarda dolaşmıyor. Bizi yanlış değerlendiriyor, adaya kimseyi sokmayız sanıyorlar..."

Ekinlik geçtiğimiz kış 12 kişiyle geçirdi. Bakkal Karabacak ve ailesi, kahveci Yaşar Efendi ve ailesi, zeytin ağaçlarını bırakıp İstanbul'a gidemeyen Macide Ulu ile eşi, Muhtar Celal Kabil ve balıkçılıkta uğraşan bir aile. Adanın geçmişte önemli geçim kaynağı olan balıkçılık, karidesçilik ve istakozculuk aşırı avlanma yüzünden ekonomik değerini kaybettiye de ada çevresinde Marmara'nın geleneksel yerli balıkları mercan, tekir, barbunya, eşkina, iskorpit, lipsos kişisel ihtiyaçları karşılayacak ölçüde de olsa hâlâ yakalanabiliyor. Adanın hareketli topraklarının ekilmesi ise tümünün tek bir kişiye kiraya verilmesiyle çözülüyor. "Çiftçi" dedikleri kiracı, adayı kimi zaman ayçiçek tarlasına çeviriyor, kimi zaman buğday.

Anayasa profesörü Orhan Aldıkaçtı, kızı Iâle, damadı Avukat Cengiz Akıncı ile annesi ressam Naile Akıncı; Ekinlik 'bilgesi' Mehmet Tevs, kızı Dr. Vildan ve damadı Profesör Reşat Apak, 20 yılı aşkın zamandır adada evi olan "turist"ler arasında sayılabilir. Adalılar kimileriyle ilişki kurup benimsemiş, kimilerine hâlâ yabancılık duyuyor. Mesela 72 yaşındaki İstanbullu Mehmet Tevs, artık adanın birlikişisi, uzlaştırıcısı ilan edilmiş. Her seçimde muhtar olması öneriliyor ama o reddediyor. Kışın üç-dört ay dışında tüm zamanını Ekinlik'te geçiren Mehmet Amca, adanın "turist" gözüyle bakılmayan neredeyse tek yabancı.

Marmara Adası'ndaki ustasından fırıncılığı öğrenen Ahmet Aydemir, Ekinlik'in tek fırınına işletiyor. Çoğunlukla kışın fırın kapalı olduğu için, adada kalanlara ekmek ya Avşa'dan ya da Erdek'ten geliyor.

Ekinlik'e Başbakan Tayyip Erdoğan da sıkça konuk oluyor. Adanın turistik olmayan yapısı muhafazakâr bir grubu kendisine çekmiş. Sahildeki tarihi evlerin hemen yanındaki malikâne görünümlü ev, Ramsey'in sahibi tekstilci Remzi Gür'e ait. Başbakan Erdoğan ortadan kaybolmak istediği dönemlerde Gür'ün konduğu olarak adaya geliyor. Kızını Erbakan'ın oğluyla evlendiren mücevherci Mehmet Molu ve arkadaşları ise köyün bitiminde, kendi yaptıkları 6 Evler'de kapalı bir hayat sürüyor. Grubun kadınlarını köyde henüz gören olmamış...

Hemen her yerin olduğu gibi Ekinlik'in de mitleri var. Almanya'da yaşayan Hanife Berberoğlu, adanın beddualı olduğuna inanıyor: "Rumlar giderken Allah bu adayı ileri değil geri götürsün diye beddua etmiş. 29 yaşındayım, adada en ufak bir ilerleme yok. Ben hiç görmedim ama ruhlar gitmez kalır derler. Babaannem çok anlatırdı; gece yabancılar gelip sokaklarda dolaşıp, eğlence yaparmış..."

Armatör-dondurmacı Tezcan Kaptan (Taman)'da ise define hikâyeleri var: Yıllar yıllar önce köyün içme suyu kaynağı Aşıklar Çeşmesi'nde bulunan ve bir Rum

Evlinin balkonunda kendine alel acele bir başörtüsü uyduran 75 yaşındaki Muzaffer Göcen, Ekinlik'e, 14 yaşında Marmara Adası'nın Asmalı köyünden gelin gelmiş. Eşi, ailesi Ekinlik'e ilk yerleştirilenlerden olan Muzaffer Hanım, artık kışları İstanbul'da yaşasa da yazın adaya dönüyor.

korsana ait olduğu rivayet edilen hazine bir aileyi üç gemi sahibi yapmış. "Üç kardeş, *Altın Çeşme*, *Altın Dalga*, *Altın Taş* diye gemiler yaptırdı ama yaramadı. Biri battı, biri aklını oynattı, öbürü hapsilere düştü..." diyor Tezcan Kaptan.

Ekinlik, yerlileri kadar yerli "turist"lerini de tutkuyla kendine bağlamış. Son 25 yazını adada yaptırdığı evinde geçiren İzmirli Bedriye Hanım, "Rüzgârı üşütmez, yağmuru ıslatmaz" diye söz ediyor Ekinlik'ten. Yıllar önce adada birkaç hafta kalan Amerikalı yazar Irene Marie Spencer, adanın büyümesine kendini öyle bir kaptırmış ki, bir tür "ada günlüğü" yazmış. Spencer, henüz yayımlanmayan *Ay'ın ve Suyun Hikâyesi*'nde, "Ekinlik'te sesler çok daha güçlü ve keskin. Yaşamımda ilk kez gerçekten duyuyor gibiydim... Rüzgâr, toz bulutu, uzaktan gelen bir balıkçı motorunun sesi... Bunlar bu yaşamın sesleriydi" diye anlatıyor adayı. Yaşamın sesleri Irene Marie Spencer'ı, renkleri ise ressam Naile Akıncı'yı beslemiş. 70'li yıllardan beri yaz aylarını Ekinlik'te geçiren Akıncı, adayı sokak sokak, ev ev, bir kısmı bugün hayatta olmayan kadınlarıyla sayısız kez resmetmiş.

Zamanın kendi ritminde aktığı Ekinlik, Marmara Denizi'nin çevresini saran yapılaşmanın ortasında bir vaha gibi. Marmara'nın bu aykırı adasının öyküsü, kışın orada kalmakta direnen son yaşlıların da uğurlanmasının ardından belki de, sadece, anıların kaldığı bir toprak ve bir sayfiye olarak sürecek... □

SADECE İNTERNETTE

Ekinlik'e dair daha fazla fotoğraf ve bilgi nationalgeographic.com.tr/ngm/0309 adresinde.